

MULLEROVA, O Principy strukturace dialogu Slovo a slovesnost, 48, 1987, s 110-123

SLAMOVIČOVÁ-CAZACOVÁ, T Dialog u dětí Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1966 151 s

Jazyková mozaika futbalových majstrovstiev sveta 1990 v Taliansku

Vladimír Patráš – Pavol Odaloš

Pedagogická fakulta, Banská Bystrica

Atraktivnosť, celosvetová obľúbenosť a dynamika futbalu ako najrozšírenejšej kolektívnej hry by sa v ideálnom prípade mala sekundárne zrkadliť aj v žánroch publicistického štýlu Športový žurnalista ako sprostredkovateľ zážitku z futbalovej hry a zároveň (ak neakcentujeme kritérium vyhranenej individuálnej štýlu) ako reprezentant istej úrovne redakčného úzu pri stvárňovaní športovej udalosti musí čo najkomplexnejšie saturovať požiadavky potenciálneho adresata Hodnotný publicistický útvar pritom zvyčajne rieši vnútorné napätia medzi členmi dichotómií 1 ekonomickosť (modelovosť, traforetnosť, klišéovitosť) – efektnosť (dekoratívnosť, pútavosť), 2 nociónálnosť (bezpríznakosť, neutrálnosť) – expresivita/emocionálnosť (štylistická príznakosť, zafarbenosť), 3 všeobecnosť, abstraktnosť – jedinečnosť (adresnosť), konkrétne (pragmatickosť) Náležité zosynchronizovanie uvedených konštituentov a ich vektorový súčet vytvárajú základný predpoklad funkčnej kontaminácie individuálneho (subjektívizovaného) pohľadu na skutočnosť a faktografického (objektívneho) jadra zobrazovanej udalosti

V (novinovom) športovom spravodajstve špecifickú úlohu nadobúda titulok (nadpis, názov, porov aj Patráš, 1990) Ako rambcova zložka a členovací element sa okrem formálneho exponovania stava koncentrátom obsahových komponentov komunikátu Titulok paralelne so svojou jazykovo-štylistickou hodnotou naznačuje aj existenciu súboru pragmatických črt Na jednej strane podporuje nadviazanie kontaktu článok – čitateľ, prípadne tento vzťah umocňuje, nezriedka pritom funguje ako parcelat komunikačnej reklamy Na druhej strane vytvára nevyhnutný informačný základ a tým "nutí" percipienta, aby venoval pozornosť samotnému článku a jeho obsahu Prítom je zrejme, že titulok okrem iného zabezpečuje pyramidálne presakovanie expresivity športového textu na osi udalosti – autor – nadpis – článok – čitateľ Obsahová napln sa vertikálne prezentuje prostredníctvom fyzickej textovej plochy, ktorou titulok ako dynamizujúci/expresivizujúci segment textu disponuje (porov graf v závere príspevku)

Úloha titulku, požiadavky na jeho formálne stvárnenie, fyzický rozmer, stupeň expresivity a obsahová nasýtenosť závisia od publicistického žánru

a konkrétneho textu (porov Krístek, 1973, s 229n, Findra a kol, 1983, s 399, Mistrík, 1989, s 318n, Chloupek a kol, 1991, s 221n) V prvej časti tohto príspevku sa zameriavame na jazykovo-komunikačnú hodnotu titulkov v beletrizovaných (reportážnych) textoch z finálových zápasov futbalových majstrovstiev sveta 1990 v Taliansku Všímame si predovšetkým vzťah expresivity/emocionálnosť (obraznosť, metaforickosť) – efektnosť (dekoratívnosť, atraktívnosť), ich služobné postavenie a korigovanie expresivity (dynamiky) titulku zaradením rôznych funkčných medzistupňov titulku Ako prameň pre naše pohľady slúžili denníky Národná obroda (NO), Pravda (Pa), Ludové noviny (LN), denník Šport (Šp) sme využili ako komplementárny zdroj, pretože štýlová hodnota a príznakosť titulku sa relativizuje monolitným (športovým) charakterom periodika

Športová strana v denníkoch sa profiluje ako špecifická entita Tento náhľad platí predovšetkým vtedy, ak novinári spracúvajú postrehy tematicky sa viažuce k jednej udalosti Celú plochu novinovej strany môže rámcovať centrálny (stranový) titulok, ktorý signalizuje obsah, formu a kontextové črty komunikátov (napr aj hľadisko účastníckej krajiny) Obvykle funguje s maximálnym informačným zaťažením, a preto sa vyznačuje statickosťou a značnou fyzickou dĺžkou V osemfinálových stretnutiach MS vo futbale sa štyrikrát predlžovalo a len raz o postupe rozhodoval penaltový rozstrel (LN) Snaha o informačnú nasýtenosť, preexponovanú expresivnosť, resp markantnosť (porov Lišková, 1977, s 29) v službách atraktívnosti a pútavosti sémantiku titulku niekedy zastiera Rozmerná konštrukcia ústredného titulku sa znáročňuje, text sa presycuje obraznosťou, občas so sprievodnými významovými interferenciami *Druhý diel šťastia čs futbalový voz sa sľubne rozbehol, nebolo by logické ho zastavovať* (Pa), dešifrovanie sťažuje ďalší (hoci graficky odlišný) metaforizovaný text vo funkcii podtitulku hlavného názvu *Náš tím na gondole sympatií* (Pa) Redukovaním rozmeru ústredného titulku sa zvyčajne dosahuje vyváženie informačnej a upútavacej funkcie, metaforickosť (aluzívnosť) potom plne slúži požiadavke atraktívnosti *Kolumbijský futbal v okovách narkomafie* (NO), *Dlhý čas čakania sa naplnia* (NO)

Variovanu expresivity a spružňovanu komunikačných dištancií na osi reportér – text – čitateľ najviac pomáha konkrétny titulok článku v rámci športovej strany denníka Informačná základňa a formová náročnosť ustupuje do pozadia, pričom rastie expresivita titulku Titulok sa funkčne približuje k samotnému článku, ba nezriedka sa stáva jeho vysunutou súčasťou Komunikačná spolupatričnosť titulku s vlastným textom sa manifestuje viacerými (syntaktickými) spôsobmi

a) Využívaním apozitopetických konštrukcií *Nebyť Schillachio, ktovie* (LN), *Do tretnce stiebro, alebo* (NO) Tri bodky niekedy signalizujú výskyt úvahových pasáží, príp iných pragmatických konštruktov, napr ironie, kritiky, ľútosť a pod *Futbal si pýta viac Kamerunov* (Pa)

b) Použitím priamej reči ako súčasť vlastného textu s cieľom posilniť autentickosť článku *"Chceli sme Cruyffa"* (Šp) Relatívnu nadradenosť titulku voči vlastnému textu naznačuje absencia grafického signálu priamej reči *Výbrat' si? Najskôr Švédov* (NO)